

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності **072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»
(назва магістерської програми)

на тему: **«МАКРОПРУДЕНЦІЙНЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ»**
(назва теми)

Виконавець:

Студентка факультету Фінансів та банківської
справи

Ніколаєва Катерина Валеріївна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доц.

(науковий ступінь, вчене звання)

Няньчук Наталя Юріївна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми Остання глобальна фінансово-економічна криза довела нездатність національних банківських систем ефективно та своєчасно протидіяти кризі. Під впливом процесів фінансової глобалізації криза швидко поширилася, що виявило існування великої кількості теоретичних та методологічних проблем макропруденційного регулювання банківських процесів. Водночас одним з головних рушійних чинників кризи була недооцінка загроз неякісного регулювання використання кредитних ресурсів. Вважалося, що динаміка їх руху не є значно суттєвим елементом кредитних відносин, оскільки відображає загальний економічний цикл, а її вивчення позбавлене практичного значення через пасивну роль банків у формуванні коливань економічного циклу. У зв'язку з цим за останнє десятиліття відбулися суттєві зміни в загальному напрямку досліджень методів регулювання банківської системи, основним завданням яких є запровадження систем контрциклічного регулювання, які б дали змогу своєчасно зменшувати амплітуду коливань кредитного циклу та ефективно протистояти глобальним кризовим явищам. Значним внеском у розрізі даного питання стали праці з грошово-кредитної політики вітчизняних вчених: Н. І. Гребенник, Л. В. Жердецької, Н. І. Савлука, В. Д. Лагутіна, С. Р. Моїсєєва та ін. Питанням регулювання банківської діяльності присвячено праці: М. Зверякова, А. Коумбаракіса, В. Коваленко, М. Коваленко, Л. Кузнецової, В. Міщенко [9]. Цій темі також присвятили чимало робіт зарубіжні вчені – А. Тернер, А. Домбрет, Р. Херрідж, Дж. Окампо, І. Оркида та ін.

Метою магістерської дипломної роботи є дослідження кредитних інструментів макропруденційного регулювання банківського сектору як засобу ефективної протидії фінансово-економічним кризам в умовах фінансової глобалізації. А також виявлення оптимального комплексу інструментів макропруденційного регулювання кредитної діяльності банківського сектора України на основі досвіду зарубіжних країн.

Завдання дослідження:

- дослідити теоретичні основи макропруденційного регулювання;

- розглянути поняття системного ризику, його причини та наслідки;
- оцінити джерела виникнення системного ризику банківського сектору України за основними індикаторами фінансової стабільності;
- оцінити вплив кредитного циклу на економічний;
- проаналізувати кредитні інструменти контрциклічного регулювання, що застосовуються в Україні;
- надати рекомендації щодо розробки і використання кредитних інструментів макропруденційної політики в умовах сьогодення.

Об'єкт дослідження - макропруденційне регулювання у сфері кредитування

Предмет дослідження - інструменти макропруденційного регулювання кредитної діяльності, що використовуються для запобігання системного ризику.

Методи дослідження метод коефіцієнтів та метод логічного узагальнення при обґрунтуванні впливу факторів, що впливають на системний ризик; метод побудови моделі множинної регресії у аналізі факторів впливу на обсяги проблемної заборгованості; методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції у дослідженні досвіду макропруденційного регулювання кредитної діяльності в Україні; методи порівняння, зіставлення, абстрактного прогнозування у дослідженні зарубіжного досвіду та обґрунтуванні перспектив України у даній сфері.

Інформаційна база дослідження праці вітчизняних та іноземних вчених, статистичні дані центральних банків, в тому числі Національного банку України, статистичні дані Державної служби статистики України.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (80 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 98 сторінки. Основний зміст викладено на 72 сторінках. Робота містить 10 таблиць, 10 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретичні та методичні основи макропруденційного регулювання кредитної діяльності банку»** досліджено теоретичні та методичні основи макропруденційного регулювання кредитної діяльності банківського сектора. Розкрито сутність поняття “системний ризик”, джерела його виникнення, зокрема, вплив кредитної діяльності. Проаналізовано вплив кредитного циклу на економічний. А також досліджені інструменти макропруденційної політики до регулювання кредитних ризиків, як вагомої складової системного ризику.

У другому розділі **«Аналіз фінансової стабільності банків України для визначення передумов розвитку їх кредитної діяльності»** обґрунтовано вагу впливу нерегульованої кредитної діяльності на розгортання і розповсюдження системної кризи на основі оцінки її основних джерел. Проведено аналіз впливу кредитного циклу на розвиток економіки України за період 2006-2019 рр. та зміна підходу до макропруденційного регулювання. Досліджено вплив окремих факторів на зміни рівня простроченої заборгованості за кредитним портфелем банків України, за допомогою побудови моделі множинної регресії.

У третьому розділі **«Сучасний стан розвитку макропруденційного регулювання кредитної діяльності в Україні: проблеми та перспективи»** оцінений стан економіки України та розглянуті тенденції і проблеми розвитку банківської діяльності в умовах економічної кризи, зокрема сучасної, спричиненої пандемією COVID-19. На базі аналізу зарубіжного досвіду використання макропруденційних інструментів регулювання висунуто комплекс рекомендацій спрямованих на корекцію контрциклічного регулювання у сфері кредитування для України.

ВИСНОВКИ

В сучасних умовах, що характеризуються глобалізаційними процесами, економіка країн потребує такого регулювання, що здатне охопити всі сфери економічної діяльності, враховуючи їх взаємозалежності, та запобігти розгортанню системних криз. Макропруденційна політика покликана забезпечити фінансову стабільність, моніторинг та нейтралізацію системних ризиків, послаблення проциклічності фінансової системи й обмеження ендегенної схильності фінансової системи до нагромадження дисбалансів.

Теоретична концепція макропруденційної політики була сформована наприкінці 1970-х років, та значного поширення вона набула лише після кризи 2008–2009 років. Що стосується і України, оскільки саме після неї розпочалося активне обговорення цього типу політики. Проте запровадження макропруденційних інструментів почалось пізніше, ніж у сусідніх європейських країнах. Своєрідним каталізатором, який визначав пріоритет макропруденційного регулювання для України, стала криза 2014-2015 років. Розпочалось широке обговорення розробки стратегії макропруденційної політики, яка побачила світ у 2018 році, та частково вступила в силу у 2020 році. Повноцінній її реалізації завадили нові кризові явища спричинені пандемією коронавірусу.

Оскільки макропруденційна політика тісно пов'язана з поняттям “системний ризик” - ризик, пов'язаний з дисфункцією фінансової системи, що може мати явний негативний вплив на реальну економіку, у ході роботи було досліджено вплив основних джерел виникнення системного ризику банківського сектору України за основними індикаторами фінансової стійкості. Аналіз показав, що основним джерелом системних ризиків в Україні ризики пов'язані з кредитною діяльністю банківських установ.

Кредитування як основна діяльність банків зазнає найбільшого впливу, а значне прискорення кредитного ринку призводить до збільшення кількості спекулятивних операцій, асиметрії кредитної інформації та, як наслідок, погіршення загального кредитного портфеля банків. В результаті прискорення циклічного руху кредитних ресурсів провокує циклічність у реальному секторі економіки.

Банківський сектор розширює кредитування та інвестує на етапі відновлення економіки та скорочується під час економічного спаду. Таким чином, банки збільшують коливання кредитного циклу, одночасно збільшуючи амплітуду економічного. В ході роботи був проведений аналіз впливу кредитного циклу на розвиток економіки України, результати якого наочно продемонстрували їх тісний взаємозв'язок.

Аналіз впливу окремих факторів на зміни рівня простроченої заборгованості за кредитним портфелем банків України, проведений методом побудови моделі множинної регресії показав, що найбільший вплив на рівень простроченої заборгованості мають кредити, надані фізичним особам. А з огляду на структуру кредитного портфеля фізичних осіб, причиною цьому є високі темпи зростання споживчого кредитування, що характеризується високим рівнем ризику.

Що стосується реалізації макропруденційної політики в Україні, то можна зазначити, що на сьогодні питанню впровадження макропруденційних інструментів приділяється значна увага, а зроблені кроки в даному напрямку є достатньо ефективними. Проаналізувавши Стратегію макропруденційної політики, сформованої у 2018 році, можна зробити висновки про її доречність в умовах сьогодення. Хоча з огляду на кризу та поведінку інших центробанків НБУ відтермінував запровадження зазначених в ній буферів капіталу, банк все ж визначив суми буферів для трьох рівнів системно важливих банків, що є суттєвим кроком реалізації інструментів капіталу. Поряд із цим Національний банк рекомендував банкам утриматися від розподілу капіталу на виплату дивідендів.

Ще одним важливим кроком було встановлення нових нормативних значень коефіцієнтів миттєвої ліквідності (Н4) та максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) для системно важливих банків. Крім того було встановлено новий норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9) на заміну нормативів максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру Н9 та максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та

поручительств, наданих інсайдерам Н10. Що допомогло за короткий період часу мінімізувати ризики кредитного портфеля пов'язаних осіб.

В процесі дослідження було виявлено три критичні проблеми, на які необхідно орієнтуватись у процесі макропруденційного регулювання кредитної діяльності банківського сектору. А саме:

- Висока частка непрацюючих кредитів;
- Висока концентрація кредитних ризиків;
- Стрімке зростання споживчого кредитування.

Дані проблеми були висвітлені у Стратегії макропруденційної політики з описанням методів та інструментів спрямованих на їх мінімізацію. Слід зазначити, що як показала практика реалізації у 2019 році частини інструментів описаних у Стратегії, та спрямованих на мінімізацію ризиків спричинених неналежним кредитуванням пов'язаних з банком осіб, описані інструменти є дієвими та ефективними. Тож можна очікувати позитивні результати від реалізації інших, описаних в Стратегії, інструментів регулювання. Проте ефект від реалізації буде дещо меншим ніж очікувався, причиною чого стала панівна ситуація спричинена пандемією.

Поряд із цим, спираючись на результати проведеного ланцюгового аналізу причин виникнення системної кризи в Україні, Національному банку та, зокрема, Комітету з фінансової стабільності, рекомендовано зосередити увагу на регулюванні стрімкого зростання споживчого кредитування, що в умовах сьогодення може спричинити нову банківську кризу.

У підсумку слід зазначити, що макропруденційна політика є одним з найважливіших елементів у підтримці фінансової безпеки держави. Створення ефективної фінансово-кредитної системи, здатної ефективно впливати на економічні процеси в країні, має стати ключовим завданням головного макропруденційного регулятора - Національного банку України. Такий процес повинен базуватися на науково обґрунтованих принципах та з урахуванням макроекономічного аналізу та прогнозу майбутньої ситуації. Важливо також забезпечити взаємодію Національного банку з іншими органами влади, а також міжнародними фінансовими та

регуляторними організаціями. НБУ має у своєму арсеналі достатньо фінансових та кредитних інструментів для забезпечення економічного зростання. Інструменти макропруденційної політики є ефективним засобом регулювання та стабілізації як фінансово-кредитної системи, так і економіки України в цілому. Впровадження заходів щодо швидкого зменшення ризиків у проблемних секторах для підтримання макрофінансової стабільності має бути пріоритетом для НБУ. Тому що лише ефективна макропруденційна політика може забезпечити фінансову стабільність країни та зробити її невразливою до системного фінансового ризику.

Поряд із цим в Україні важливим завданням у процесі управління системними ризиками банківської діяльності є аналіз чинників, що концентруються за межами впливу мегарегулятора: політичні рішення, геополітичне становище, інформаційні та соціальні чинники тощо. Що особливо актуально в умовах нової кризи спричиненої пандемією COVID-19.

АНОТАЦІЯ

Ніколаєва Катерина Валеріївна

**«Макропруденційне регулювання кредитної діяльності банку»,
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою
«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»,**

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2020 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – макропруденційне регулювання у сфері кредитування.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти поняття системного ризику, його основних джерел, зокрема проблем банківського кредитування, поняття макропруденційної політики, кредитних інструментів макропруденційного регулювання, що застосовуються залежно від фази економічного циклу.

Проаналізовано та оцінено вплив основних джерел виникнення системного ризику банківського сектору України за основними індикаторами фінансової стабільності. Доведено вплив кредитного циклу на економічний. Проаналізовано вплив окремих факторів на зміну рівня простроченої заборгованості за кредитним портфелем України, як основного джерела кредитного ризику.

Запропоновано ключові напрямки макропруденційного регулювання кредитної діяльності банківського сектора економіки України, комплекс інструментів для ефективного регулювання та контролю.

Ключові слова: системний ризик, макропруденційна політика, кредитні інструменти макропруденційного регулювання, кредитний цикл.

ANNOTATION

**Nikolaieva K.V. "Macprudential regulation of credit activity of the bank",
thesis for a master's degree in a specialty 072 "Finance, Banking and Insurance"
under the Master's program "Management of Financial Markets of Banks",
Odessa National Economic University
Odesa, 2020**

The Master's qualification work consists of three chapters. Object of study is macroprudential regulation in the field of lending.

Thesis deals with theoretical aspects of systemic risk, its main sources, in particular the problems of bank lending, the concept of macroprudential policy, credit instruments of macroprudential regulation, which are used depending on the phase of the economic cycle

Author analysis and influence of the main sources of systemic risk of the banking sector of Ukraine on the main indicators of financial stability is assessed. The influence of the credit cycle on the economic one is proved. The influence of certain factors on the change in the level of overdue debt on the loan portfolio of Ukraine as the main source of credit risk is analyzed.

Keywords: systemic risk, macroprudential policy, credit instruments of macroprudential regulation, credit cycle.